Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 168. Sâmbătă în 29 Iuliu (10 August).

DREPTATEA

Apare în fie-care di de lucru la amiadi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — Numeri singuratici 5 cr. — Taxa de inserțiuni: 1 cm.□ 1 cr, plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: Dr. George Candrea.

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara. cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 Telefon (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Congresul naționalităților.

(Raport telefonic.)

Budapesta, 10 August n.

La 11 oare s'a ținut o conferință prealabilă.

Congresul se va începe la două oare d. a.

De presidenți sunt candidați trei, și anume:

Mudron, Polit și Pop de Basești.

Publicul e destul de numeros, între cari mai mulți sêrbi și slovaci în costumuri naționale; se află și câțiva țerani români în portul românesc.

Presa este representată prin: Eduard Diogenide (Voința Craiovei), Eigel Rudolf Viena, Augustini, Bogdan Duică (Tribuna), Dr. Candrea, Dr. Dăianu („Dreptatea"), Dr. Aurel Murĕșianu („Gaz. Trans."), Diaconovich. Dintrĕ representanți amintim: Vajda de Alparét; Pop de Băsești; Dr. Stef. Pop adv. Arad, Ciorogariu, prof. Arad; Dr. Petroviciu adv. Lugoș; Russu-Șirianul, Sibiiu; Dr. Maior, protopop, Sĕliște; Roșu, Balanescu, Boboroni, Paleu, Biserica-albă; Dr. Mangiuca, Dr. Nedelcu, Oravița; Adrian Diacon, Caransebeș; Pătășian, Biserica-albă.

Sêrbii sunt representați în frunte cu preoții lor.

Cei din Socolovaț cu preotul Miloșevici. Cei din Vêrșeț cu Rosumelici în frunte.

Apoi: Dr. Ilici, Dr. Gavrilla și alții.

Dintrĕ Clujeni: Palade, Ilea. Valeriu Magdu, Arad; V. Goldiș, Brașov; Ciuta, Bistrița; Din Blașiu: Dr. Augustin Bunea, Hodoș, B. Turcu, Onișor Artemiu Blăjan. Cosma, Zarand; Vasile Pop, Aradul nou; Pomp. Leményi, Panciova; Dr. Trăilescu, Chișineu; Andrei Medan, Șomcuta mare; Dr. Ioan Suciu, advocat, Arad; Zevedeiu Murĕșan, Sebeșul-săsesc; Blaga, preot, Lancrăm; Bena, preot, Pianul de jos; Augustin Beleș, preot, Șimand; V. Beleș, preot, Jercan, preot, Șiclĕu; Turic, Grozda, preoți, Otlaca; Ocnean, Soborșin; Achim Candale, Monda Simion, Dr. Tripon, Bistrița, — și alții din toate părțile.

*

Presa din capitală și cestiunea română.

Întreaga presă din capitală se ocupă în prim-articoli cu congresul naționalităților și de broșura lui *Beksics* Gustav, întitulată *„Cestiunea română"*. Se poate dice, că nici odată cestiunea română nu a fost ventilată atât de mult în presa maghiară ca acum.

*

Voci de presă asupra congresului.

„Pesti Hirlap" dice, că congresul naționalităților apare de un congres al românilor cu asistență sêrbească și slovacă.

„Magyar Ujság" dice despre congres, că acesta era projectat sĕ fie o antișambră a congresului din *Bruxella*, unde representanții cu fața desperată aveau sĕ se plângă contra tiranismului maghiar.

„Pester Lloyd" crede, că congresul va declară *activitatea*, carea va avè resultatul, că naționalitățile au sĕ sufere desastru și în parlament.

Magyarország" ocupându-se cu congresul pretinde a fi primit din isvoare sigure următoarele știri cu privire la programul congresului:

Acțiunea comună se referește la următoarele:

1. *Reforma legei electorale.*
2. *Revidarea legilor bisericești și de instrucțiune poporală.*
3. *Revindicarea autonomiei vătĕmate.*
4. *Aducerea la valoare a limbilor naționalităților în judicatură și administrațiune.*

Înainte se pot prevedè următoarele hotăriri:

„Congresul se hotărească revisiunea legei despre alegerile dietale și micșorarea censului.

Hotărească revidarea legilor instrucțiunei poporale, a matriculelor de stat și a căsătoriei civile.

Hotărească congresul un protest în contra ingerențelor autorităților civile în autonomia bisericească și școlară.

Hotărească congresul, ca afacerile judiciare în cercurile locuite de naționalități sĕ fie purtate în limba lor.

În congres fie-care națiune sĕ-și aleagă un president și un referent.

Întrĕ candidații de presidenți se află și dl George Pop de *Basești.*

În congres fie-care națiune va face propunerile în limba sa propriă.

Eri s'a ținut o conferință în meritul unor propuneri. S'a hotărît de a se aduce numai propuneri, despre cari se știe cu siguritate că vor fi primite cu unanimitate, fiind scopul, ca conclusele luate sĕ se distribue întrĕ popor ca concluse unanime.

Conclusele vor fi publicate oficios în *„Zastava"*, *„Branik"*, *„Narodni-Novini"* *„Tribuna"*, *„Dreptatea"* și în *„Gazeta Transilvaniei"*

Din părțile Panciovei 8 Aug. n.

Eri la amiadi au fost citați aproape toți notarii din cercul Panciovei la pretorele Jablonszky, și locuitorii români și sêrbi din comunele acestui cerc au fost treziți din somn și chiămați astă noapte de niște slujbași comunali sĕ subscrie o declarațiune contra congresului naționalităților. Raport detaiat va urmă.

În fața reformelor.

Timișoara, 9 August.

Am dis și repetăm: nu e *frumos*, că în fața reformelor bisericești pre noi ne preocupă mai mult paguba materială ce i-s'ar face clerului, de cât decadența morală, ce poate se provină în popor; nu e *frumos*, că ne îngrigim mai mult de parale, de cât de principii. Dar' aceasta nu numai că nu e frumos, ci e chiar și păgubitoriu, periculos pentru starea morală și spirituală națională a poporului nostru.

În preajma reformelor, și după punerea lor în pracsă preoțimea conștie și însuflețită de înalta sa chemare își va *mări* zelul și sirguința desvoltată până acum, ca prin esplicări și învĕțături, în biserică și afară de biserică, la toate ocasiunile ce nu mai i-se dau în coatingere cu poporul, sĕ-l lumineze asupra stării lucrurilor, ca sĕ nu se lase nici pe un moment clătinat în credința sa, ci fidel și neclintit sĕ rĕmână bisericei sale, neamului sĕu. Preoțimea zeloasă va spune ne-încetat, care este scopul ascuns al acestor inoiri, unde țintesc ele, și cât de false sunt principiile din cari pornesc ele.

Aceasta e și de datorința, și de chemarea preoțimei sĕ o facă.

Pre lângă datorință și chemare se mai adauge însĕ și *interesul privat* al fiecărui preot. Căci dacă prin activitatea pastorală, prin învĕțăturile sale îi va fi succes sĕ convingă poporul despre rĕutatea reformelor și sĕ-l țină în fidelitate către biserică, atunci preotul nu numai și-a făcut datorința, ci și-a asigurat și venitele ce le-a avut până acum de la popor. Pentru-că credinciosul fidel, va face el ce e drept, ca de silă, și cele prescrise de legile statului, dar' va face în totdeauna cu drag și cu evlavie, ca și până acum, și cele obicinuite la biserică, și astfel preotul nu va fi păgubit în venitele sale mai cu nimic.

Astfel pe lângă vocea conștienței, va mai fi și interesul material al preotului, care-l va stimulá sĕ fie harnic și zelos.

Dacă acum venim și înainte ne îngrigim de *recompensări* și *desdaunări*, atunci afară de vocea constienței, de vocea datorinței în virtutea chemării, nu va mai fi și alt stimul spre activitatea zeloasă.

Dorim, ca sĕ se îmbunătățească starea materială a preoțimei noastre; știm apreția cât de bine ar' fi dacă preoțimea noastră n'ar trebui sĕ lupte cu miseriile esistenții de pe o di pe alta. Dar' credem, că în totdeuna trebue lăsat teren și zelului apostolic al preoților. Poporul nostru observă, care preot *face* pentru el și care nu. Pre cel bun, harnic, zelos, poporul îl iubește, ține la el, și nu-l lasă sĕ ducă lipse.

De aceea credem, că greșesc toți aceia, cari în fața reformelor bisericești se preocupă în *prima linie* de partea materială. Aici partea principială trebue se aibă întâietate.

*

Aceste idei așteptam sĕ le vedem desfășurate în organele bisericești. Dar' ce ni-a fost mirarea, când am dat în „Telegraful Român" de o serie de articoli, din cari reeșiá cu totul altceva. Și mai mare ni-a fost mirarea, când am vĕdut cum „Telegraful", organ bisericesc, a întimpinat primul nostru articol *„În fața reformelor"*.

În întimpinarea ce ni-a făcut'o „Telegraful", pe lângă unele grobianități spune și neadevĕruri, pe cari nu le putem trece cu vederea.

„Telegraful" nepricepênd articolul nostru, sau pricepêndu-l rĕu, ne face „denuncianți" ai congresului bisericei gr. or. române. Dar' cui și cum am denunciat noi congresul? Incidental, în treacăt, în 8 șire, am esprimat o părere despre impresiunea ce ni-au făcut *unele* dispozițiuni luate de congres. În articolul nostru de eri am esplicat și mai detaiat cele spuse, și credem, că acum nici „Telegraful" nu va mai vorbí despre „insulte" și alte grobianități. „Telegraful" dice:

„La congres a luat parte activă și deputatul Dr. Alecsandru Mocsonyi, care după cât știm noi *susține cu mari jertfe* diariul „Dreptatea", și noi credem, că se poate *influință la redacțiunea diariului dînsului,* ca pentru decor cel puțin Domnia Sa sĕ nu fie *insultat* și în „Dreptatea", că netedește calea projectelor guvernului, sĕ-i ajungă ceea-ce scrie o altă foaie, care ex proffeso denuncie toți pașii domnului Mocsonyi".

Înainte de toate „Telegraful" se face advocat *nechemat* al dlui Mocsonyi. A doua-oară noi, redactorii „Dreptății", nu ne obicinuim a *insultá* pe nime, cu atât mai puțin pe d. Mocsonyi. În fine constatăm, ca mai competenți de cât „Telegraful" din Sibiiu că *„Dreptatea"* nu-i diariul dlui Mocsonyi, și că nu numai dl Mocsonyi, ci foarte mulți sunt acei bărbați cari susțin *„Dreptatea"*. Deci e invan, dar' ridicol chiar, când „Telegraful" cere o *„influințare"* la redacțiunea noastră. Aici nu merge cu „influințarea", cum poate se obicinuește la Sibiiu.

„Telegraful" se mai produce cu o specialitate, când ne ascrie *confesionalism* și vrea cu ori-ce preț sĕ ne presinte de „redacțiune greco-catolică". În aceasta insinuare tendențioasă „Telegraful" nu se poate lăudá nici măcar cu originalitate, căci l'a prevenit de mult — „Controla".

Declarăm odată pentru totdeauna, că *„Dreptatea"* este *organ național*, ear' nu confesional. În redacțiunea noastră, au fost și sunt redactori de ambele confesiuni românești, redacțiunea ca atare însĕ nu e nici

greco-orientală, nici greco-catolică, ci *românească* şi numai românească. Noi stăm cu aceeaşi iubire şi objectivitate faţă cu ori-şi-care biserică românească, de aceea, când „Telegraful“ ne insinuă „ură“, şi încă ură fanatică faţă de biserica ortodoxă, spune un clasic neadevěr.

De când esistă acest diariu ne-am ţinut objectivi şi cinstiţi mai ales faţă de demnitarii nostri bisericeşti. De aceea ne-a indignat, că „Telegraful“ în întimpinarea sa intitulată „*Alţi denuncianţi*“ ne-a tractat cu acelaşi „epitethon ornans“ ca şi pre colegii de la „Tribuna“, de cari chiar în punctul acesta ne deosebim principial.

„Telegraful“ în acelaşi număr numiá „*denuncianţi*“ pre colegii de la „Tribuna“ pentru următoarea notiţă a lor:

În articol metropolitul **trădătoriu** al bisericei sale este lăudat pentru-că a votat projectul de lege jidovesc şi în **pamfletul** sěu din Sibiiu se face **slugă şi mai miserabilă** a guvernului unguresc.

Când foile maghiare îl laudă, românii se întorc cu scârbă de la acest **prelat nemernic.**

Când am scris noi *astfeliu?* Cum dar' merităm acelaşi titlu de „denuncianţi“?

Aşteptăm, că „Telegraful“ îşi va retrage grobianităţile de „denuncianţi“, „cel mai ordinariu denunciant“, căci:

„De la jurnalistica română mai pe sus de toate cerem o n e s t i t a t e şi bună credinţă.“

Dacă după esplicările date domnii de la „Telegraful“ nu-şi vor retrage espresiunile acelea grobiane, vătěmătoare, va trebuí ca de aci înainte sě-i ignorăm, ca pe nişte oameni nevrednici de o discusiune cinstită principială. Am dis.

Maghiarii şi limba germână.

Ministrul de instrucţiune Wlassics, reflectând la urgenţa capitalei referitoare la revisuirea planului de învěţământ, dă următoriul consiliu senatului şcolar:

„Şi fiind-că după rapoartele DVoastră tot mai dese plângeri se aud contra îngreunărei intelectuale a elevilor şcoalelor elementare din capitală, vě atrag atenţiunea, oare nu ţineţi de consult, ca cetirea şi scrierea germană, *în general instrucţiunea limbei germane ca studiu obligat* sě se omită din şcoalele elementare a capitalei? Că doară aceasta inştrucţiune a limbei germane şi aşa abia poate arětá resultat de luat în seamă: cine are lipsă de limba germană, acela o poate învěţá în şcoalele superioare; acest object de învăţământ fără îndoială e îngreunătoriu asupra copiilor în şcoală; — dacă şcoalele elementare ale capitalei vor scăpá de aceasta greutate, în mai mare měsură ar *deslegá problema naţională*, spre care şcoalele capitalei nisuesc cu o sirguinţă atât de laudabilă. Budapesta, 2893. VI. 21. Dr. Wlassics Gyula, m. p.“

Mult umanism cuprind în sine aceste consilii. Ar putè crede omul, că guvernul nostru şi-a propus a satisface principiilor pedagogice uşurând problema şcoalei poporale, care nu poate fi alta de cât a înzestrá copiii cu elementele cunoştinţelor necesare în vieaţa practică conform axiomei: „Non schola,sed vitae discimur“. Românul însě dice: „Brânza e bună, dar' e în burduf de câne.“ — Eată cum comentează acestea consilii foaia firmei Haas et Deutsch „Pesti Napló“, în Nrul 210 sub titlul „Maghiarisare“:

„Întreaga cestiune are însě o importanţă simbolică, şi aceea da, o ţinem de foarte mare, ba nu hesităm a declará, că pentru importanţa simbolică am fi mai bucuroşi, dacă ministrul Wlassics nu pipăiá la senatul capitalei cu forma întrebărei, ci *brevi manu*, cu curagiu şi resoluţiune patriotică dispuneá *eliminarea limbei germane din planul de învěţământ* . . . Sě signalăm punctul nostru de plecare faţă de acea opiniune, care cualifică ordinul ministerial (Cu tot dreptul. Cor.) ca atentat contra civilisaţiunei apusene. (Aceasta a fost opiniunea lui „Pester Lloyd“. Red. Drept.). Aceia, cari mărturisesc aceasta părere, consideră de „non plus ultra“ al desvoltărei naţionale: naţiunea maghiară *politică*-unitară, dar' numai şi numai naţiunea maghiară („naţiunea ungară politică“ ar fí mai corect. Red. Drept.) *politică*. Ei se îndestulesc cu aceea, că este o naţiune abstractă, care cuprinde sub numirea colectivă de *naţiune politică* poporaţiunea compusă din elemente etnografice şi gramatice deosebite. Nu e îndoială, că din punctul de plecare al desvoltărei de stat aceasta părere e suficientă.

Dar' nici Fr. Deák, nici I. Eötvös şi nici unul dintrě aceia, cari au făcut legile şcolare şi de naţionalitate din 1868, nu au cugetat, nu au putut cugetá nici un moment, că acest punct de plecare sě fie pus ca scop final al desvoltărei statului maghiar şi al naţiunei maghiare. (De unde o ştie aceasta P. N.? Red. Drept.) Naţiunea politică unitară sufere, ba presupune deosebirea de naţionalitate şi limbă. Ear' aceasta deosebire — doar' de la 1868 încoaci din ḑi în ḑi am avut ocasiune a ne convinge — este isvorul nu al tăriei şi al slăbiciunei de stat, nu al puterei, ci al desolărei (elzűlés) naţionale... Unitatea naţionei politice e numai ficţiune . . . De o sută de ani associaţiunea o formează nu identitatea instituţiunilor politice, nu identitatea sistemului de drept, ci unitatea culturală şi limbistică. Escepţiunea ce o arată Europa de aḑi de sub aceasta regulă e bună numai ca sě întărească regula . . . . . Belgia şi Helveţia numai pentru aceea nu a putut aveá aspiraţiuni de mari puteri, pentru-că de la început au abḑis de unitatea limbistică şi culturală. (Auḑi acolo! Ei au aspiraţiuni de mare putere europeană!) — Punctul de plecare din 1868 este *începutul*, dar' nu *scopul final* al desvoltărei. Desvoltarea noastră de stat e natural că ţinteşte într'acolo, ca deosebirile de naţionalitate şi limbă, sau sě ḑicem: *străinismul* ce este în ţeară cu timpul sě se absorbeze prin rassa maghiară, limba maghiară, cultura maghiară, naţiunea maghiară. Ear' dacă aceasta e aşa, fireşte toate nisuinţele noastre se îndreptează într'acolo, ca din naţiunea maghiară astăḑi încă numai *politice* unitară, sě se desvoalte într'adevěr naţiune maghiară; naţiune maghiară care e una în limba sa, una în spirit, una în simţul de rassă şi una în cultura naţională. (Puneţi pofta 'n cuiu.) Batjocuroasa contradistingere, care nu ştie sau nu voieşte a ştí deosebire întrě patriotul cu buze maghiare şi întrě patriotul cu buze nemaghiare, noi o ţinem necondiţionat de falsă.

Căci nu aşa stă întrebarea, că oare mai puţin bun patriot e acel om cu buze maghiare, oare afară de limba maternă ştie şi alte limbi străine, ci din contra stă aşa, că oare micşorează-se patriotismul civelui încă nu cu buze maghiare, dar' onest şi cu simţ patriotic, dacă dînsul sau generaţiunea ce-i urmează uită limba *străină* (auḑi acolo!) şi o schimbă (doară nu!) cu dulcea (!) noastră limbă maternă a tuturor (maghiarilor?) cu limba maghiară, cu purtătoarea culturei naţionale, cu garanţele conştienţei naţionale maghiare. (Câte bidigănii sělbatice!) Aşadar' da, ordinaţiunea ministerială are importanţa simbolică. (Ştim, ştim foarte bine! Voi simbolisaţi şi visaţi, ear' cruda realitate vě avêntă la fapte neprecugetate, cari lumea civilisată le numeşte „acte criminale“.) . . . Maghiarismul curat al planului de învěţământ al capitalei arată o voinţă şi putinţă: alegoriseazǎ voinţa şi facultatea conştienţei naţionale spre progresare, spre acea progresare, al cărei scop final nu poate fí altul, de cât crearea unei naţiuni maghiare unitare în cultură şi limbă.“

Eată vocea sinceră a şovinismului incarnat!

Signor Óváry et Pázmándy! Aceste idei le împărtăşiţi presei italiene şi franceze şi fiţi siguri, că faţă de „uneltirile daco-române“ veţi ajunge resultate grandioase. Vě vor cunoaşte, ce ḑiceţi în străinătate şi cum cugetaţi şi lucraţi a casă. Din aceste idei vě vor cunoaşte cavalerismul şi liberalismul colportat cu atâta emfasă.

Recunoscênd ministrul de instrucţiune, Wlassics, că propunerea unei *limbi străine îngreunează preste měsură* elevii şcoalelor elementare şi că instrucţiunea unei *limbi străine* şi aşa abia poate arětá resultate de luat în seamă, recunoscênd mai departe, că cine are lipsă de o limbă străină o poate învěţá şi în şcoalele superioare: îl provocăm, ca în consecuenţă sě iee iniciativa şi pentru ştergerea legei despre *obligativitatea propunerei limbei maghiare în şcoalele nemaghiare.*

Motivele sunt aceleaşi: îngreunarea preste měsură a şcolarilor fără a putè arětá resultate de luat în seamă, şi satisfacere resonului pedagogic.

Foişoara „Dreptăţii“.

In codru.

Ah! vieaţa 'n codrul tainic negrăit de dulce este,
Ca şi vraja unei mândre luni de aur din poveste . . .
Cât e zarea, pe sub ramuri, şi cât ochiul ţi-se perde
Presărate-s flori frumoase pe covoru 'ntins şi verde

Şoptind, prin umbra deasă, blând se strecură isvorul
Neastêmpěrat — cum trece pribegind prin lume dorul —
Şi spărgênd în petrii valuri, murmură încet şi lin,
A lui şoapte ne'nţelese-s a pădurilor suspin;

Şi din ram în ramuri saltă, veseli, mândri şi isteţi,
Legănându-se pe frunḑe, ai naturii cântăreţi,
Glăsuirea lor e dulce, plină de un farmec sfânt,
Frunḑă, floare, ram, pădure, toate par un singur cânt.

În a soarelui de vară calde raḑe aurite
Joacă fluturi dând din aripi arginţii şi pudruite,
Se alungă 'n rotitoare arcuri iuţi de necredut,
Se ascund printrě frunḑişe tot mai dese . . . s'au perdut . . .

Ear' la umbra boltuirii învechiţilor stejari
Se întinde muşchiul verde — alui fire-s moi şi rari —
Sfiicios el te îndeamnă la un rěcoros popas,
Sě redai putere nouă obositului těu pas;

Şi din ce în ce te prinde tot mai mult dragul vieţii,
Simţi în suflet încolţirea dorului şi-a tinereţii,
Şi isvor de fericire ţie parę-ţi tot şi toate:
Bogăţia-i s'o cuprindă inima-ţi abia mai poate.

Negrăit de dulce este vieaţa 'n codrul înverdit.
Ea îmi pare o poveste mândră, fără de sfêrşit . . .
. . . Ah! în freamătul de frunze şi în al pădurii cânt.
E atâta poesie şi atâta farmec sfânt!

(Familia.) **Enea P. Bota.**

Din patria filomelei Banatului.

— Schiţe de călětorie din marginile estreme ale românismului. —

(Continuare.)

Comunicându-ne reciproc impresiunile cu Dşoara Vioara, Dl Valeriu Magdu, Edda şi eu ne re'ntoarserăm spre sat. Am mers sě visităm pe Dl Ghilăzan.

Zorica, fetişoara drăgălaşă a Dlui Ghilăzan ne aşteptá pe stradă înaintea casei, în ogradă tatăl şi femeia Dlui Ghilăzan.

Spre marea mea bucurie observaiu, că pre cum doamnele din Sălişte, astfel şi doamna Ghilăzan erá îmbrăcată în frumosul port naţional bănăţenesc. Şi domnişoara Vioara pe jumětate a acceptat aceasta frumoasă modă, purtând de obiceiu bluze naţionale făcute cu mână proprie. Laudă lor, laudă tuturor femeilor şi fetelor române, cari nu sunt aşa de înfumurate în cât sě despreţuească a purtá cel puţin a casă frumosul nostru costum naţional.

A propos costum naţional! De la Dl Ghilăzan ospitalii nostri amici ne-au dus la Dl Traian Ursulescu, meşterul din a cărui mână isteaţă es costumurile bărbăteşti din Ecica. Am vědut aici sumane, peptare, scurteici cusute şi împodobite cu şinoare în mod adevěrat artistic. Gustul desvoltat estetic al măestrului Ursulescu îşi are temeiul în talentul, ba pot ḑice geníul sěu înăscut. El inventează figurile variate, metoda de a croí, de a coase, făr' de a fi învěţat cândva aceasta artă de la cineva.

Toate vestmintele ce le face sunt împodobite cu tricolorul nostru naţional. — Sânziana, mica fiică a Dlui Ursulescu, fina Dşoarei Vioara, se ţineá cu spaimă naivă, de sumanul tătâne-sěu, privind cu ochii sěi mari, negrii, pe „goştii“ străini. Atât de idilică e aceasta casă a inteligentului ţěran român, care ceteşte atât „Foaia poporului“ cât şi „Foaia de Duminecă“ şi e perfect orientat asupra stărilor noastre politice.

Douě trăsuri ne aşteptau spre a ne duce la „bară“. „Bară“ se numeşte un lac, o baltă mare ca de 5 chilometri depărtată de Ecica. Erá deja târḑíu. Soarele erá tocmai sě asfinţească în orizontul dinspre apus. Ce privelişte grandioasă ni-se oferì nouě, ardelenilor neobicinuiţi cu frumseţa naturei din şes.

Lacul zăceá spre apus înfinit înaintea noastră. Spre sud din depărtare un trestiuş des şi estins. Spre nord şi rěsărit şesul infinit, tot şes cât vedem cu ochii.

Soarele păreá că apune 'n lac.

Valuri mici, creţe, ca de aur străluceau schinteind, şi păreá a formá un rîu auríu de la noi şi până la soarele din orizontul îndepărtat. Pasěrile de apă sburau de-asupra valurilor în vesel joc. O barcă vechiă se legăná la picioarele noastre în valuri. Profundaţi în admirarea fenomenelor minunate, am stat câtva timp în tăcere.

„Ştiţi ce?“ esclamă deodată dl Ghilăzan, „mâne în ḑori de ḑi venim încoaci şi facem o escursiune cu luntrea.“

„Bravo, bravo,“ aprobau cu toţii, numai Edda şi eu stăteam tăcuţi.

„Nu se poate; pentru Dḑeu, ce ar ḑice Candrea, el sě scrie patru articoli de fond după olaltă,“ protestă Edda.

„Mai scris'a el şi mai mulţi, nu va plânge el pentru aceea, cel mult că ne-a 'njurá niţel,“ adauseiu eu.

Austro-Ungaria.

Congresul bisericese al sêrbilor. Foaia oficioasă a metropolitului din *Carlovĕţ* publică în numĕrul sĕu de eri preaînaltul rescript regal, prin care se aproabă convocarea pe 29 Septembre a. c. a congresului bisericesc al sêrbilor. Rescriptul accentuează hotărît, că la congres comisariu guvernial nu va luá parte.

Episcopii catolici şi legile politice-bisericeşti. Primatele *Vaszary* Kolos a şi trimis episcopilor catolici conceptul cerculariului ce acestia vor avè sĕ esmită în cestiunea legei despre căsătoria civilă. Se ḑice că tonul acestor cerculare are sĕ fie foarte domol şi că nu va pretinde nici o acţiune în cestiunea legilor bisericeşti, faţă de cari va recomandá pasivitate.

Străinătate.

Acţiune comună în cestiunea macedoneană. (B e l g r a d, 9 August.) Comitetele macedonene din *Sofia* şi *Athena* au trimis câte-un plenipotenţiat la *Belgrad*, ca sĕ se pună în conţelegere cu societatea macedoneană de acolo. Membrii societăţei panslaviste *Velica Srba* şi *Svjeti-Sava*, pre cum şi cei ai societăţei macedonene şi ai partidului radical i-au primit cu mare însufleţire. Scopul venirei acestor plenipoteţiaţi este *elaborarea unui plan comun spre eliberarea sudiţilor bulgari, sêrbi şi greci de sub suveranitatea turcească, pe care sĕ-l subşternă unei conferinţe europene.* La cas că puterile europene vor respinge acest plan, Bulgaria, Sêrbia şi Grecia *vor începe acţiune comună pentru eliberarea fraţilor lor de sub jugul turcesc.* — Ḑiariul „M a k e d o n i a" de aici face apel către cercurile guverniale spre a sprigini acţiunea celor doi esmişi ai comitetelor macedonene.

Contra dinastiei Obrenovici. (B e l g r a d, 9 August.) Poliţia de aici a confiscat mai multe esemplare din o broşură, al cărei conţinut e îndreptat contra actualului stat sêrbesc şi contra dinastiei Obrenovici. După cum s'a eruat, broşura e de provenienţă din *Muntenegru.*

Re'ntoarcerea principelui Ferdinand la Sofia. (V i e n a, 9 August.) Principele Ferdinand eri seara a sosit la gara de aici continuându-şi neîntrerupt călĕtoria spre Ebenthal la mamă-sa *Clementina.* De acolo va plecá Luni la *Sofia* spre a fí a casa la aniversarea urcării sale pe tron. — După cum se svoneşte, în Sofia va petrece *numai câteva oare* spre a conferá cu metropolitul Clement; apoi va plecá inmediat la *Varna.*

„Majoritatea decide, majoritatea decide, sĕ votăm, dacă sĕ rĕmâneţi ori ba; esclamă societatea întreagă.

Edda aruncă o privire spre ceriu şi 'şi smulgeá barba. Înaintea ochilor sĕi sufleteşti stá de sigur Candrea, ḑicênd:

„Ai dracului mai sunteţi."

„Proteztez în numele Europei şi al apusului cult şi civilisat," esclamă deodată cu pathos, „mĕi," se adresă către mine, „mai ḑi şi tu ceva."

„Eu mĕ supun la tot ce tu decidi."

„Puteţi tot protestá. Suntem în Ungaria, deci până nu va ven{} Europa sĕ vĕ mântuească, rĕmâneţi în Ecica," pronunţă verdictul Dl Valeriu Magdu.

Dl Ghilăzan ne promise că în altă dimineaţă ne va duce cu luntrea pe „bară".

*

Stam dimineaţa pe ţermurile „barei".

O naţie astupă crepăturile dintr'o luntre.

— Dle Ghilăzan, ḑise Edda, pe ḑece oare ne re'ntoarcem în sat, ca sĕ plecăm."

„De sigur, la tot casul", rĕspunse vesel dl Ghilăzan.

Până ce aşteptam sĕ fie gata luntrea spre plecare, Edda se aşeadă cu tinerul Liviu într'o luntrişoară, vêslind departe, tot mai departe, în cât în fine abia îi mai zăceam.

Fiind şi luntrea noastră gata, ne aşeḑarăm cu toţii, 6 inşi, într'însa. Doamna Valeriu Magdu cu domnişoara Vioara conduceau cu mână desteră cârma, dnii Magdu şi Ghilăzan vêsleau.

(Va urmă.)

Cronică.

Timişoara, 10 August n.

Procesul nostru. Pertractarea finală a procesului nostru de presă se va ţinè în luna lui Septembre.

Ştire personală. Ministrul de resbel al României generalul *Poenariu* a plecat Vineri de la Bucureşti la Viena.

Cutrĕmure de pământ. După o scurtă pausă, firul telegrafic ear' ne aduce ştiri despre cutremure. Acestea ştiri, cari har Domnului nu sunt atât de triste şi deprimătoare ca cele din *Salzburg,* ne spun, că alaltă-seară pe la $^1/_2$ la 9 a fost cutremure în *Bozen* şi în *Trient,* fără însĕ ca sĕ fi causat vre-o daună.

Hoţi eruaţi. La timpul sĕu făcuse mare svon o hoţie ce se întêmplase la posta principală din Budapesta, când adecă nişte făptuitori necunoscuţi au furat o ladă de fer în carea se aflau 240.000 floreni. Unspreḑece ani de ḑile au trecut de la comiterea acestui furt poreclit scurt *„postkistli"* fără ca sĕ se dee de urma făptuitorilor. Acum făptuitorii sunt prinşi; unul e un birtaş din Pesta, se numeşte *Csombor* Imre, şi pe timpul furtului a stat în serviciul poştei, al doilea e un anumit *Supisic* Jósika de present locuitoriu şi mare neguţĕtor pe insula *Salve* lângă Zara în Dalmaţia. Urmărirea şi eruarea făptuitorilor e de a se mulţămí unor descoperiri făcute din partea unui *Szakáll* Ferencz. Banii furaţi au fost aflaţi aproape toţi. Cercetările continuă.

Pedestru în jurul lumei. Ferdinand *Thörner* şi Gustav *Kögel,* cari pornind din San-Francisco voiesc a încungiurá pământul pe picioare, au sosit în ḑilele acestea la *Ischl.* Acesti interesanţi şi întreprindetori turisti au făcut o prinsoare, că calea de aproape 30.000 chilometri vor percurge-o fără nici un crucerii în pungă, într'un decurs mai puţin de doi ani. Din San-Francisco au plecat la 8 Iuniu 1894 şi până în ḑiua de aḑi se bucură de cea mai deplină sănĕtate. Suma prinsoarei e de treiḑeci şi douĕ mii de dolari (70.000 fl.). Ambii sunt oameni tineri de 24—26 ani. În tot oraşul unde sosesc iau adeverinţe oficioase. De present se află pe calea dintrĕ *Ischl* şi *Viena.*

Treiḑeci măji metrice de dinamit. Se telegrafează din *Freiberg,* că în fabrica de dinamit din *Hilbersdorf* Vineri noapte au esplodat 30 măji metrice de dinamit. Esplosiunea, al cărei tunet a fost auḑit la o depărtare de o oară, a causat fabricei mari stricăciuni. Toate ferestile le-a spart dimpreună cu acoperişul, ear păreţii în multe locuri s'au despicat. Oameni n'au căḑut jertfă.

Catastrofă pe mare. Vaporul englez *„Copperthum"* pe când plutiá către *Hongkong* a naufragiat. Atât vaporul cât şi transportul s'a cufundat. O parte a călĕtorilor şi a personalului au fost scăpaţi, mulţi au dispărut.

Colerina în N.-Szt.-Miklós. Mai multe ḑiare au lansat ştirea, că în N.-Szt.-Miklós ar bântuí colerina. Aceasta ştire se desminte oficios; fapt e, că de cathar de intestine sufĕr mai multe persoane, întrĕ cari chiar şi notariul şef al comunei.

Căḑut din al 4-lea etagiu. Se scrie din Seghedin: O groaznică nenorocire s'a întêmplat eri în o fabrică. Muncitorii pompieri de la moara cu vapor „Victoria" au ţinut eserciţii de localisare în catul al 4-lea. Un anumit Mihail Abraham, acăţând rĕu copcia de la brâu în funie, când s'a lăsat astfeliu în jos, un strigăt desperat s'a auḑit şi nenorocitul a căḑut tocmai pe un gard, aşa, că înţepat a rĕmas în parii gardului. Causa nenorocirii a fos negrija.

Congresul orbilor. Se scrie din *München,* că profesorii orbilor eri au încheiat congresul, pe care Marţi l'au fost deschis. Acesta a fost al 8-lea congres şi proximul va fi la 1898 în *Steglitz,* lângă Berlin.

Paraclisieriu norocos. Când cu furtuna cea mare de Luni, se întêmplase de a trăznit în turnul bisericei din *Freidorf* chiar pe timpul când crâsnicul trăgeá clopotul de amiaḑi. Crâsnicului cu toate acestea nu i-s'a întêmplat nimica.

Earăşi Monte-Carlo. Lui *„Secolo"* i-se scrie din *Nizza,* că fostul ministru-president sau mai bine ḑis despot al republicei *San-Salvador,* generalul *Ezeta* şi-a perdut toată averea la ruleta din Monaco. *„Secolo"* ḑice, că nu e nici un pĕcat de dînsul, de oare-ce tot ce a avut şi-a câştigat numai prin jaf şi escrocherie. — Fostul president aḑi colindă stradele din Nizza cerşind după o bucată de pâne.

Tribuna improcesuată. Procuratura superioară din Cluşiu, după-cum spun foile din Budapesta, a intentat un nou proces de presă în contra *„Tribunei"*, pentru mai mulţi articoli de conţinut agitatoric.

Biserică şi şcoală.

De la adunarea învĕţătorilor.

Corespondenţa particulară.

Oraviţa, 8 August.

Adunarea învĕţătorilor rom. gr. or. din despărţĕmêntul Oraviţei a avut loc în 2 August a. c. n. în şcoala română din Oraviţa-mont.

Această adunare pre cât a fost de bine-cercetată pre atât şi de interesantă, căci fără exagerare vorbind, nu-mi pot aduce a minte că învĕţătorii şi prietinii şcoalei sĕ fie fost mai bine representaţi de cât de asta-dată. Un ceva îmbucurătoriu pentru despărţĕmêntul nostru.

Dintrĕ objectele puse la ordinea ḑilei şi pertractate în aceasta adunare mai important, şi pentru care s'a desvoltat cel mai viu interes, a fost disertaţiunea Dlui Elia Trăila, advocat şi membru fundator al reuniunii noastre învĕţătoreşti.

Dl Traila în operatul sĕu recomândă în cât numai se poate simplificarea ortografiei spre înlesnirea scrierii, aşa ca tot natul, care cunoaşte alfabetul sĕ şi ştie scrie corect orice cuvênt, ear' spre ajungerea acestul scop insistă, ca noi învĕţătorii păstrând substratul literilor latine, urmărind fonetica printr'o combinaţiune norocoasă sĕ formăm caractere grafice, cari ne sunt de trebuinţă pentru a întrupá sunetele derivate şi pre cari apoi sĕ le putem scrie cu un neîntrerupt curs de pană sau cel puţin cu o mişcare continuativă a mânei, ca astfeliu scrisorea sĕ nu opriască gândirea în loc şi timpul sĕ nu se cheltuiască cu împodobire superfluă a literilor.

Dl Trăila susţine, că învĕţătorii sunt factorii cei mai competenţi la iniţiarea şi întroducerea reformei projectate.

Eu cred că despre aceasta cestiune prea importantă sĕ va întinde discusiune şi întrĕ alţi factori mai competenţi de cât adunarea învĕţătorilor unui despărţĕmênt.

Nu de mai puţin interes a fost şi disertaţiunea ţinută de colegul Dragoescu. Dsa, se vede, şi-a dat toată silinţa de a se ocupá cu acelea discipline şcolare, respective objecte de învĕţămênt din şcoala elementară, pre cari învĕţătorii poporali ar trebuí sĕ pună cel mai mare pond, dar' preste cari a toate mare dintrĕ învĕţători trec prea superficial.

Adevĕrat, că principiile desvoltate de Dl disertant sunt vechi, dar' totuşi rĕmân purure actuale, în cât ori şi care învĕţătoriu, de şi poate fi iniţiat în postulatele metodicei generale şi speciale, totuşi are continuă trebuinţă de a se deprinde în aceste principii pentru a fi în curent cu mersul progresiv al pedagogiei.

Merită toată lauda colegul Dragoescu pentru osteneala ce şi-a dat'o prin arangiarea şi predarea disertaţiunii destul de voluminoase asupra căreia s'a şi adus hotărîrea de a se înainta comitetului central al reuniunii învĕţătorilor spre mai departe dispunere.

Că oare prelegerea publică şi anume tractarea poesiei „Un sfat părintesc" predată de subscrisul, întru cât a corĕspuns, nu-mi cure mie calea sĕ apreciez. Colegul Frâncu a făcut o recensiune cât se poate de severă, din contră colegul Jian a spus altă părere.

Ca de încheiare observ, că tot în aceasta adunare s'a adus decisul, ca adunarea procsimă sĕ se ţină în opidul Cacova, unde sperăm că despărţĕmêntul nostru în avêntul sĕu îmbucurătoriu, ce şi l'a luat de vr'o 2 ani încoaci şi mai vîrtos în contul reputaţiunii de odinioară, va desvoltá succesive tot mai multă activitate, ba cu voia lui Dḑeu va pune şi biblioteca şi actele despărţĕmêntului — despre cari de vr'o 6 ani încoaci nu se pomenesc nimica — în ordine.

Aşa sĕ fie.

Nicolae Raiaş, învĕţătoriu.

Literatură, artă şi ştiinţa.

Familia, foaie social-literară, ese în fie-care Duminecă sub direcţiunea lui Iosif *Vulcan* la Oradea-mare. Nr. 30 al anului XXXI are următorul sumariu: Mama lui cea frumoasă (novelă originală), de Aurelia Păcăţan-Rubenescu. — În codru (poesie), de Enea P. Bota (vom reproduce-o). — Cugetări. — Rĕspuns la cele-ce spun duşmanii femeilor (X), de Elena Voronca. — Bunicul fost-a-fost (comedie într'un act de H. Murger), localisată de N. A. Bogdan. — Proverbe. — Rosele din Balcani. Poesii poporale. (Din comuna Sînd cott. T. Arieşiu), culese de Vasiliu Micuşan. *Salon:* Scrisoare din Constantinopol, de T. Bulc. — Teatru, musică. — Biserică şi şcoală. — Ce e nou? — Oglinda lumei. — Călindariul sĕptĕmânei. *Ilustraţiunile din numĕrul acesta:* Secerătoarea; Cuibul Vulturului.

Invitare la abonament.

Începênd cu 1 Iuliu st. v. *prețul de abonament al diariului „Dreptatea“* s'a **redus** de la **12** fl. la **10 fl. pe an.**

Astfeliu manținênd ținuta noastră cea vechiă, calmă, solidă și objectivă întru toate, susținênd toate legăturile noastre cari până acum ni-au făcut posibil de a dá în mâna cetitorilor diariul celor mai proaspete informațiuni, vom face acum, ca diariul nostru sĕ fie și cel mai eftin cel mai ușor de abonat.

Cât despre timpul apariției, »Dreptatea« va apărê și mai departe în fie-care di de lucru la amiadi.

După acestea invităm la abonament cu următoarele prețuri:

Pentru monarchiă:

Abonamentul anual costă . . . . fl. 10·—
„ semestral . . . . . „ 5·—
„ treilunar . . . . . . „ 2·50
„ lunar . . . . „ 0·85

Pentru România și străinătate:

Abonamentul anual costă . . . Frci 37·—
„ semestral . . . . „ 18·50

Abonații vechi sunt rugați a se provocá la numĕrul sub care au primit până acum foaia, ori sĕ lipească adresa pe cuponul mandatului.

Abonenții noi sunt rugați a scrie adresa corect și legibil.

Abonamentele se fac mai cu înlesnire prin m a n d a t e p o s t a l e. Domnii abonați sunt rugați a însemná pe cuponul mandatului timpul pentru care trimit abonamentul.

Amintim și la acest loc, că diariul nostru se va trimite numai acelor abonați, cari au s o l v i t î n a i n t e abonamentul și numai pre acel timp pre care au solvit.

Abonamentele se trimit la adresa administrațiunei diariului „Dreptatea“ în T i m i ș o a r a, (Temesvár, Zápolyagasse,) Nr. 41.

Redacțiunea și Administrațiunea diariului
„Dreptatea“.

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.